

Філософія Відродження 15-16 ст.

1. Загальна характеристика епохи
2. Гуманізм Відродження
3. Різновиди ренесансного пантеїзму
4. Принцип вигоди у філософії Відродження
5. Утопія доби Відродження

СУСПІЛЬНІ ЗМІНИ

Зростання значення та авторитету міст, збільшенням їх питомої ваги та значення як в економіці, так і в духовному житті суспільства. У XIV- XV ст. міста стали центрами торгівлі, виробничої діяльності, освіти, науки, духовних пошуків. Вони - осередки формування нового погляду на світ, на людину, її можливості.

Винайдення у 15 ст. друкарської машини Іоганом Гуттенбергом відібрало у християнської церкви право на істину. Істина стала доступною для грамотних людей.

Посилювалася критика ортодоксальної релігійної догматики, особливо в аспекті її розходження з реальною практикою суспільства, життям і діяльністю представників кліру.

Усі ці процеси в особливо концентрованому вигляді проявилися в Італії XIV—XV ст., де й виникло явище Відродження.

Титани Епохи Відродження

Леонардо да Вінчі

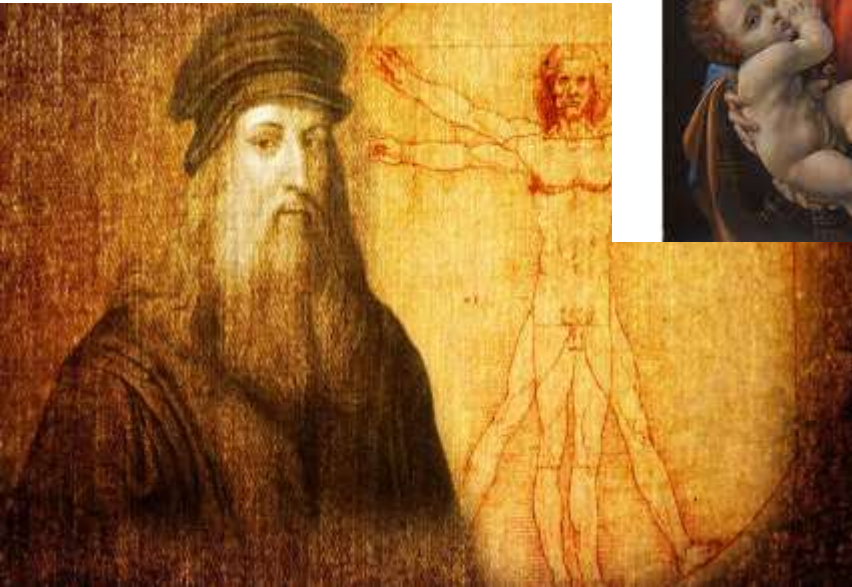
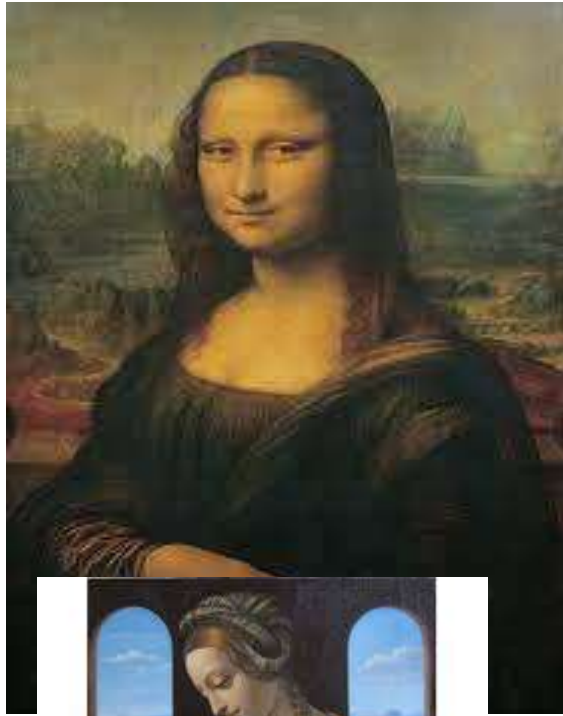
Мікеланджело
Буонарроті

Рафаель Санти

Особливості філософії Відродження:

- *оригінальна переробка та синтез філософських ідей античності та еллінізму (платонізму), містичних та герметичних вчень, містицизм;*
- *еклектичність — змішання гуманістичних, натурфілософських та релігійних уявлень;*
- *діалектичність, відмова від визнання готових істин та авторитетів;*
- ***пантеїзм**, відхід від розуміння Бога як особистості, обожествління природи;*
- ***реабілітація тілесності, природного світу** як прекрасного божого творіння;*
- *орієнтація на земне, а не потойбічне життя;*
- *увага до **особистості**, її природних потреб, індивідуалізм;*
- *зародження **механістичного** розуміння природи;*
- ***сенсуалізм** — визнання чуттів основою пізнання.*

Зміст філософії Відродження:

- ◎ *секуляризація* суспільного життя, послаблення церковної влади, поява світської інтелігенції, розвиток світського мистецтва;
- ◎ криза феодального суспільства, його занепад та **зародження капіталістичних відносин**;
- ◎ створення **національних держав** та абсолютних монархій;
- ◎ **реформація**, антикатолицький рух в Європі, що поклав початок **протестантизму**;
- ◎ зародження **експериментального природознавства**;
- ◎ **великі географічні відкриття**.

Основні принципи філософії

Відродження:

- **антропоцентризм** — визнання людини вихідною точкою філософського осмислення дійсності; естетичний антропоцентризм епохи Відродження протиставляється теоцентризму середньовіччя та космоцентризму античності;
- **гуманізм** — напрям суспільної думки, що визнає людину вищою цінністю, спрямований на ствердження особистості у діяльності, творчості та свободі;
- **титанізм** — гуманістичне уявлення про необмеженість можливостей людини, що проявилось у прагненні до всебічного самовираження особистості у різних сферах діяльності: мистецтві, науці, філософії тощо;
- **антиклерикалізм** — заперечення повної влади церкви у всіх сферах людського життя;
- - **антисхоластичність** — заперечення схоластики як методу філософствування та пізнання як такого, що не дає інформації про дійсний світ.

Періоди філософії Відродження:

ГУМАНІСТИЧНИЙ (XIV – до сер. XV ст.). Відбувається звернення до людини як богорівної творчої істоти, становлення гуманізму та антропоцентризму.
Представники:

Данте, Петрарка, Валла.

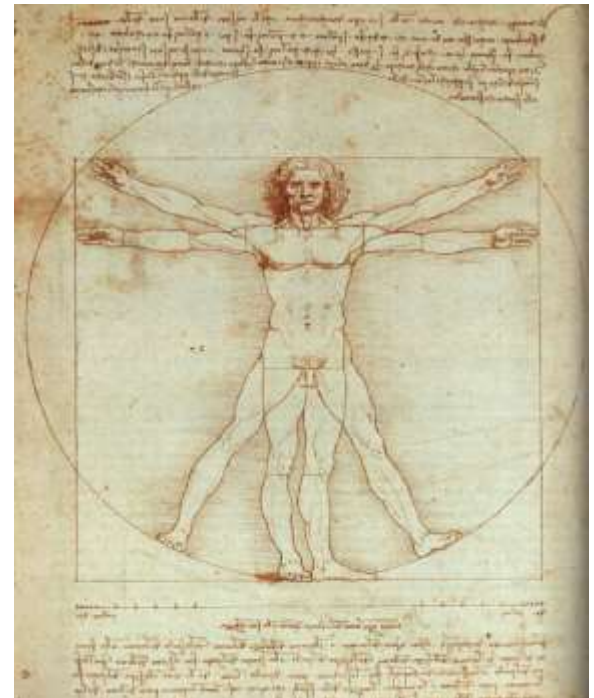
НЕОПЛАТОНІЧНИЙ (середина XV – перша третина XVI ст.). Поряд з питаннями природи людини здійснюється постановка онтологічних проблем та вирішення їх у дусі оригінально інтерпретованого вчення античності. Розвиваються магія та алхімія як способи пізнання природи та її перетворення.

Представники: **Кузанський, Фічіно, Бьоме.**

НАТУРФІЛОСОФСЬКИЙ (друга половина XVI – початок XVII ст.). Відхід від розуміння людини як центру світу і визнання її частиною природи. Розвиток пізнання природи як механізму.

Представники: **Леонардо да Вінчі, Еразм Роттердамський, Копернік**

Мислителі цієї епохи особливо переймалися проблемами індивідуальності, самоцінності специфічного, неповторного та унікального в людині, своєрідності обдарування, смаку, уподобань, способу життя тощо. Йдеться не про біологічну специфіку індивідів, а про такі феномени, як індивідуальність та особистість.

Данте Аліг'єрі

- Останній співець Середньовіччя, перший співець Відродження
- Автор “Божественної комедії”
- Три частини твору: [«Пекло»](#), [«Чистилище»](#), [«Рай»](#) та декілька шарів: особиста драма поета, алегоричний опис історії [Флоренції](#), опис світу.
- Спершу твір мав назву «Комедія», епітет «божественна» вжив у своєму дослідженні про поему Данте італійський письменник-гуманіст [Джованні Бокаччо](#). З того часу поему публікують з назвою «Божественна комедія».
- Образ прекрасної дами
- Платонічне кохання
- Криза середнього віку

Франческо Петрарка (1304-1704).

- *один з кращих поетів Італії – Сонети до Лаури*
- *великий пропагандист античної культури.*
- *життя було присвячене науковій і літературній роботі, а також пошукові і збиранню класичних античних текстів.*
- *виховання духу в постійному спілкуванні з великими вчителями минулого - "Про справи повсякденні"*

Християнський неоплатонік, він усвідомлює, 1)першопочатком світу речей і людських істот є божественна ідея;

2) існують різні ступені втілення краси, і людська краса постає лише нижчим щаблем у порівнянні з красою божественною.

Петрарка вивчав людину. Твір "Моя таємниця", виправдовує земні прагнення людей, прагне примирити християнство з античною філософською культурою, зокрема з філософією стоїків, висуває на перший план моральну філософію, яка ближче до людини, аніж будь-яка інша філософія.

Сонет 61

Благословенні будьте, день і
рік,
І мить, і місяць, і місця урочі,
Де постеріг я ті сяйливі очі,
Що зав'язали світ мені навек!
Благословен вогонь, що серце
пек,
Солодкий біль спечаленої ночі
І лук Амура, що в безоболоччі
Пускав у мене стріл ясний потік!

Благословенні будьте, серця
рани
І вимовлене пошепки ім'я
Моєї донни – ніжне і кохане,
І ці сторінки, де про неї я
Писав, творивши славу, що не
в'яне, –
Й ти, неподільна радосте моя!

Перекладач: Д.Павличко

Ніколай Копернік Польський астроном, математик та економіст. Основний твір: «Про обертання небесних сфер». Обґрунтував **геліоцентричну систему світу**, створив зоряний каталог, обчислив астрономічні відстані, висловив ідею всесвітнього тяжіння. Згідно з цією ідеєю, Земля не є нерухомим центром світу, а обертається навколо своєї вісі та водночас навколо Сонця, яке знаходиться у центрі Всесвіту

Джордано Бруно (1548-1600). Основні твори: «Про причину, початок та єдине», «Про монаду, число та фігуру». Центральна категорія його вчення – Єдине. Це і причина буття, і саме буття речей. **Пантеїстична** картина світу: Бог не протистоїть світу як творець, а знаходиться в самій природі як її внутрішня рушійна сила. Бруно висунув також тезу про нескінченність і вічність Всесвіту, в якому безперервно відбуваються рух та зміни.

Дж. Бруно відкинув ідею єдиного центру. В Універсумі безліч світів, і кожен з них має свій центр – зірку

ЛОРЕНЦО ВАЛЛА. Валла ігнорує релігію як засіб пізнання, вважаючи її сферою практично-емоційного життя людини, що не піддається раціоналізації. В роботі «Перегляд діалектики та філософії» Валла критикує схоластику як споглядальне та хибне вчення. Пропонує мінімізувати набір категорій, звівши їх до трьох: сутності, якості та дії.

Схоластиці протиставляє гуманістичну філологію, в якій слово виступає носієм культурного досвіду людства. Особистість визначає як гармонійне поєднання чуттєвого, тілесного і духовного. Особисте життя набагато важливіше, ніж життя інших людей. Як і всі живі істоти, люди прагнуть до збереження власного життя і уникають всього, що може їм зашкодити. В роботі «**Про істинне та хибне благо**» фактично відновлює епікуреїзм, реабілітує природні потреби людини і вказує, що джерелом насолоди є людські почуття. Насолоду часто ототожнює з **корисністю**. Справжнє благочестя вбачає не у приборканні природних потреб, а в умінні гідно переносити мирські радості та негаразди. Заперечення середньовічного аскетизму у нього іноді доходять до звеличення егоїзму та утилітаризму: «Навіть Богу не варто служити, не сподіваючись на винагороду».

НІКОЛО МАКІАВЕЛЛІ.

- Політичний діяч,
- Вчення здобуло назву **макіавеллізм**.
- Праці «Державець», «Флорентійські літописи», «Про третю декаду Тита Лівія» обґрунтовує абсолютистську модель суспільства, право на основі сили.
- Люди за своєю природою **егоїстичні**, наймогутнішим стимулом їх вчинків виступає бажання зберігати та приумножувати майно.
- Суспільство життєздатне тільки за наявності мудрого, жорсткого і сильного правителя.
- правитель має бути сміливим і жорстоким, хитрим та **віроломним**, здатним відкинути
- **Мета виправдовує засоби**.
- Релігія виступає допоміжним способом в управлінні державою
- Основною людською чеснотою вважав доблесть — діяти за здоровим глуздом, волею; прагнути великої мети.
- Видатні особистості принципово обирають крайній шлях

ТОМАС МОР. Англійський гуманіст.

«Утопія» (дослівно: місце, що не існує) - розглядає соціальні та політичні проблеми епохи, пропонує ідеальний варіант суспільного устрою, справедливий, але недосяжний в дійсності — утопічний соціалізм (комунізм). Причину всіх суспільних негараздів вбачає у **приватній власності**, у пануванні особистого інтересу.

В ідеальному суспільстві відсутня приватна власність, всі блага спільні, керівництво забезпечує справедливий і рівний розподіл суспільних благ. Промисловість знаходиться на високому рівні, всі люди зобов'язані працювати (робочий день триває 6 годин), а вільний час присвячувати наукам і мистецтву.

Мета такого суспільства - забезпечення майнової рівності своїх громадян й надання можливостей для вільного розвитку людської особистості. Утопійці допускають існування різних релігій і навіть безбожників, дотримуються толерантності та віротерпимості. Людське **щастя** полягає в «чесному і благородному» задоволенні. Доброчинним є життя, узгоджене з законами природи. Життя в щасті і чесноті передбачає рівність і братерство, взаємодопомогу і терпимість. Суспільно-етичний ідеал Мора виключає гуманістичний індивідуалізм, натомість стверджує природність взаємопідтримки

ТОММАЗО КАМПАНЕЛЛА. Італійський монах,
натурфілософ

ідея суспільства на основі принципів утопічного комунізму. «Місто Сонця», «Про християнську монархію», мета - встановлення царства божого на землі.

Головна причина суспільних негараздів - у нерівності. Влада грошей приводить до домінування власного інтересу, руйнування моралі, породжує індивідуалізм та макіавеллізм. Відстоює єдність церковної і світської влади, закликає до ліквідації приватної власності, як написано у християнських завітах.

Пропонує ліквідувати приватну власність, моногамну сім'ю як джерело егоїзму. Держава опікується оптимальною народжуваністю, вихованням та освітою дітей. Релігія міста Сонця є філософією природи, магичною силою, що підтримує єдність суспільства. Державний устрій — це сувора теократія, очолювана Метафізиком Його помічники: Влада; Мудрість; Любов. Основні правителі обираються на все життя з людей, які досконало володіють усіма науками.

ВИСНОВКИ

- Відродження – епоха переходу від теоцентризму Середньовіччя до раціоналізму Нового часу.
- Людина усвідомлює свою самоцінність, гідність, свободу, право на щастя; відчуває себе “суперником Бога”.
- Нове розуміння Бога – пантеїстичне – відкриває нові можливості для пізнання світу.
- Зародження ідеології лібералізму, капіталістичних відносин.
- Епоха великих відкриттів у географії та астрономії – змінили уявлення людини про себе й світ.
- Високе мистецтво Відродження збагатило скарбницю духовності людства.
- У філософії та культурі – слідування ідеалам античності.